

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Галина Мисак¹, Ярема Шпарик², Даніель Бутитер³

¹ Львівський національний університет імені Івана Франка
79008 м. Львів, проспект Свободи, 18
e-mail: galyna.tybinka@lnu.edu.ua
ORCID: 0000-0001-6730-1877

² Львівський національний університет імені Івана Франка
79008 м. Львів, проспект Свободи, 18
e-mail: yarema.shparyk@lnu.edu.ua
ORCID: 0000-0002-7428-1701

³ Вроцлавський університет
plac Uniwersytecki 1, 50-137 Wrocław, Польща
e-mail: danielbutyter@gmail.com

Анотація. У даній статті розглянуто та розкрито ключові аспекти інноваційної діяльності України, зроблено оцінку сучасного стану та тенденцій інноваційного розвитку економіки України. Об'єктом дослідження є інноваційна діяльність України. Під час аналізу встановлено, що зростання інноваційної сфери держави є одним з найважливіших чинників забезпечення конкурентоспроможності економіки. Також досліджено частку кількості промислових підприємств, що впроваджували інновації (продукцію та/або технологічні процеси). Основним завданням нашого дослідження є аналіз Індексів інноваційної спроможності України. У статті висвітлено результати дослідження стану науково-інноваційної діяльності в Україні у 2020 р., які показали, що станом на сьогодні країна знаходиться далеко не в найкращому інноваційному становищі. Розглянуто також важливість фінансування інноваційної діяльності та розкрито основні принципи системи фінансування науково-технічної й інноваційної діяльності.

Інноваційна діяльність є важливим елементом розвитку світової, регіональної та національної економіки. Покращення інноваційної діяльності в Україні вимагає, на нашу думку, комплексного підходу, для чого в першу чергу варто чітко визначити державні пріоритети інноваційної діяльності в Україні та розробити ефективний комплекс заходів їх реалізації, який включатиме: фінансові стимули, підготовку фахівців, створення умов для проведення модернізації виробництва, залучення науково-дослідних структур до реалізації інноваційних проектів, значне покращення загального інвестиційного клімату в країні. Сьогодні активна інноваційна діяльність сприяє перетворенню у сферах соціального, економічного та політичного життя суспільства, тому значущим є

своєчасне виявлення проблем розвитку інноваційних процесів та розробка шляхів їх подолання.

Сьогодні підвищення економіки, ми вважаємо, можливе лише за умови розвитку інновацій. З огляду на це, варто зосереджувати увагу на інноваційній діяльності в Україні. У 2020 році Україна зайняла 45 позицію в загальному рейтингу «Глобальний інноваційний індекс 2020» та набрала 37,4 балів зі 100. Одним з можливих шляхів виходу України з кризи, на наше переконання, є інноваційний технологічний розвиток на основі врахування досвіду найбільш успішних в даній галузі країн. Фінансування інноваційної діяльності є важливим елементом фінансової політики держави, яка покликана створювати потрібні передумови для прогресу науково-технічного потенціалу країни, продуктивного впровадження нововведень в усі галузі.

Ключові слова: *інноваційна діяльність; інноваційний розвиток; індекси інноваційної спроможності; інноваційні підприємства, інноваційний процес.*

Постановка проблеми. Сьогодні дуже важко уявити своє життя без вже існуючих інновацій, важко буде існувати і без майбутніх винаходів. Науково-технічний прогрес та інтелектуалізація основних складових виробництва, на нашу думку, відіграє провідну роль у економічному зростанні кожної держави загалом та України зокрема. Незважаючи на політичні події в Україні, на фоні зростаючої інфляції та зростання рівня безробіття, не можна забувати про інноваційну діяльність країни. Україна, ми вважаємо, є однією з тих країн світу, яка має достатній науково-технічний потенціал у таких галузях досліджень, як металургія, створення та виробництво сучасних зразків авіації, суднобудування та машинобудування, ракетно-космічної та інших галузей промисловості. Тому зменшення дії негативних чинників на галузь інновацій сприятиме росту інноваційно-орієнтованої економіки в Україні.

Актуальними залишаються питання ґрунтовного вивчення позитивних та негативних тенденцій розвитку інноваційної діяльності України та їх впливу на функціонування економіки країни в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями, пов'язаними з інноваційною діяльністю займалися багато науковців і практиків, серед яких виділяємо А.Князевич, Д. Норт, А. Гриценко, А. Савченко, С. Ілляшенко, П. Микитюк та інші. Проте, складні процеси, які відбуваються в сучасних умовах, вимагають, на наше переконання, поглиблення знань з теоретичних та практичних питань дослідження інноваційної діяльності.

Постановка завдання. З огляду на це, основною метою написання статті є здійснення аналізу сучасного стану розвитку інновацій України та виявлення основних чинників їх формування з метою їх врахування при формуванні ефективних тенденцій інноваційної діяльності на сучасному етапі та перспектив подальшого розвитку.

Методи дослідження. Теоретичним та методичним підґрунтям проведення дослідження стали загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, системний і комплексний підходи до вивчення суспільних явищ і процесів. У процесі наукового дослідження використовували загальноекономічні та специфічні методи, зокрема, абстрактно-логічний (для теоретичних узагальнень результатів дослідження та формулювання висновків); статистичного дослідження, зокрема, порівняння, ряди динаміки

(для виявлення тенденцій розвитку досліджуваних явищ), групування, соціологічні методи, а також аналіз і синтез та інші наукові методи дослідження.

Виклад основного матеріалу. Економіка України сьогодні ще не перейшла на інноваційну модель розвитку, проте досвід другої половини ХХ ст.- початку ХХІ ст. свідчить, що за доволі короткий період часу можна отримати такі результати як створення космічних кораблів, мобільного Інтернету, роботів та іншого, тому можна зробити висновок, що в Україні ще є шанс.

Інноваційний процес може бути слабким, оскільки, на нашу думку, існують фактори, що перешкоджають його розвитку. В комплексі організаційно-економічних проблем інноваційного розвитку економіки України можна виділити, на наше переконання, три основних групи [2]:

- проблеми узгодження інтересів;
- технологічні проблеми;
- системні проблеми.

При їх розгляді виділяємо трансформацію ролей науки, бізнесу, влади та суспільства у їх взаємовідносинах, що має сприяти їх реальному включенню у технологічний розвиток економіки [2]. Кожен з названих чинників гальмування інноваційного процесу стає реальною перешкодою у його формуванні.

Сьогодні підвищення економіки, ми вважаємо, можливе лише за умови розвитку інновацій. З огляду на це, варто зосереджувати увагу на інноваційній діяльності в Україні. Щоб краще зрозуміти сучасний стан української інноваційності звернемо увагу на Індекси інноваційної спроможності України.

Проаналізувавши результати міжнародної оцінки інноваційних індикаторів України, можна зробити висновок, що інноваційна діяльність країни знизилась за двома індексами (Індексом інновацій Bloomberg та за Глобальним індексом конкурентоспроможності талантів) у 2019–2020 рр., також незначно покращилася за Глобальним інноваційним індексом та залишилася на рівні попереднього року за індексом Європейського інноваційного табло.

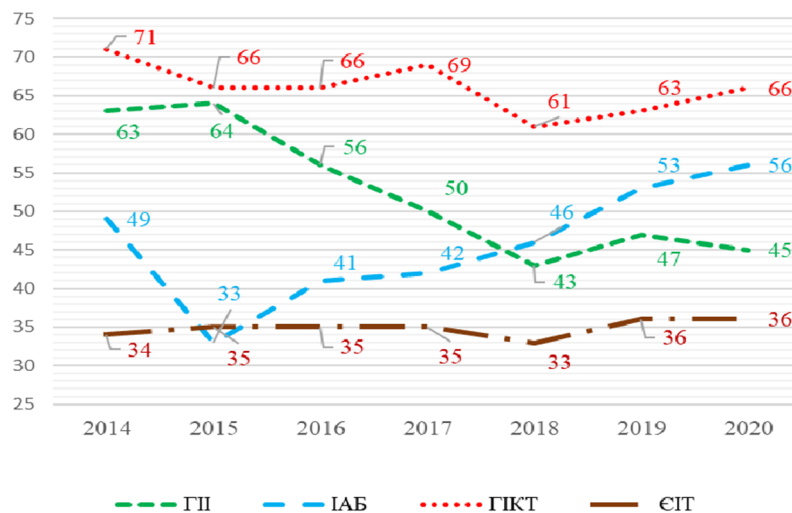

Рис.1. Індекси інноваційної спроможності України, її місце в рейтингах

У 2020 році Україна зайняла 45 позицію в загальному рейтингу «Глобальний інноваційний індекс 2020» та набрала 37,4 балів зі 100.

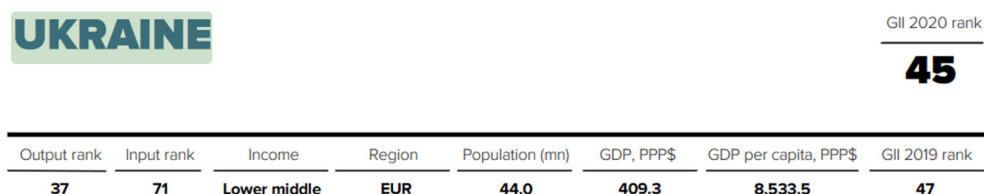

Рис. 2. Положення України в Global Innovation Index [6]

Деякі складові рейтингу:

- освіта - 23 місце (+20 сходинок);
- R&D - 44 місце (+ 10 сходинок);
- створення знань (патенти та винаходи) 23 місце (-6 сходинок);
- політична та операційна стабільність - 123 місце (+2 сходинки);
- ефективність уряду - 93 місце (+2 сходинки);
- верховенство права - 109 місце (-2 сходинки);
- регуляторна політика - 88 місце (+6 сходинок);
- легкість початку бізнесу - 52 місце (-4 сходинки).

Вказаний рейтинг свідчить про відсутність розвитку інноваційної діяльності, але й відсутність деградації, окрім двох складових рейтингу. Позитивним моментом є великий стрибок у сфері освіти. Негативним моментом, ми вважаємо, 56 місце України серед 60 досліджуваних країн у 2020 р. за індексом інноваційного розвитку Агентства Bloomberg та 53 місце у 2019 р. проти 46 у 2018 р. Це показує, що за цим індексом Україна лише деградує.

Глобальний індекс конкурентоспроможності талантів (ГІКТ) – щорічний звіт, який ранжує 132 країни за оцінкою їх здатності розвивати і залучати таланти по 6 складових (70 показників). Швейцарія, США, Сінгапур, Швеція і Данія є лідерами за ГІКТ – 2020. Україна посідає 66 місце, тобто спостерігаємо погіршення позицій порівняно з 2018 та 2019 роками (61 та 63 місце відповідно).

Європейське інноваційне табло надає порівняльну оцінку сильних та слабких сторін інноваційних систем 27 держав-членів ЄС та 10 сусідніх країн, включаючи Україну. Звіт ЄІТ – 2020 відносить Україну до кола країн «повільних інноваторів» (аутсайдерів) – країн, які демонструють рівень ефективності нижче 50% від середнього по ЄС. За загальним інноваційним індексом ЄІТ (36% у 2019–2020 рр.).

Можна зробити висновок, що для забезпечення успіху та високої продуктивності компаній, необхідне впровадження інновацій. На сьогоднішній день в Україні є досить особлива потреба у збільшенні активності інноваційних процесів. На жаль, згідно статистики Державної служби України, частка кількості промислових підприємств, які впроваджували інновації у період 2000–2020 рр., є досить низькою (рис. 3).

Проаналізувавши рис. 4, розуміємо, що частка кількості промислових підприємств, які впроваджували інновації (продукцію та/або технологічні процеси) безперервно змінювалася. Впродовж 2000–2005 рр., показник показує негативну тенденцію впровадження інновацій на підприємствах. Найнижчий рівень частки підприємств, які впроваджували інновації, був у 2005 р. і складав 8,2%. Протягом 2005–2007 рр. цей

показник збільшився на 3,3%, тобто з 8,2% до 11,5%. Показник коливався в районі 11% впродовж 2007–2010 рр. З 2010 до 2016 року показник поступово почав зростати, а у 2016 році, даний показник склав 16,6% - це найвищий рівень питомої ваги підприємств, що впроваджували інновації протягом 20 років. Водночас вже у 2017 р. показник зменшився на 2,3%, тобто з 16,6% до 14,3%. Частка кількості промислових підприємств, що впроваджували інновації протягом 2017–2020 рр. коливалась в районі 14,5%

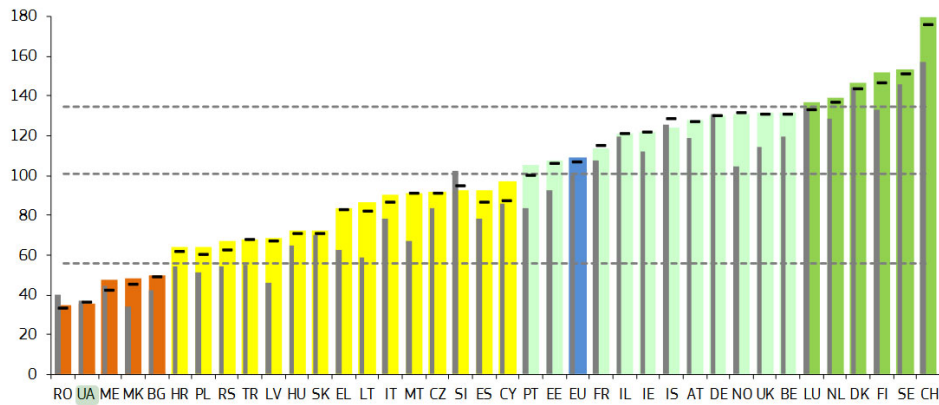

Рис. 3. Ефективність інноваційних систем європейських та сусідніх країн [5]

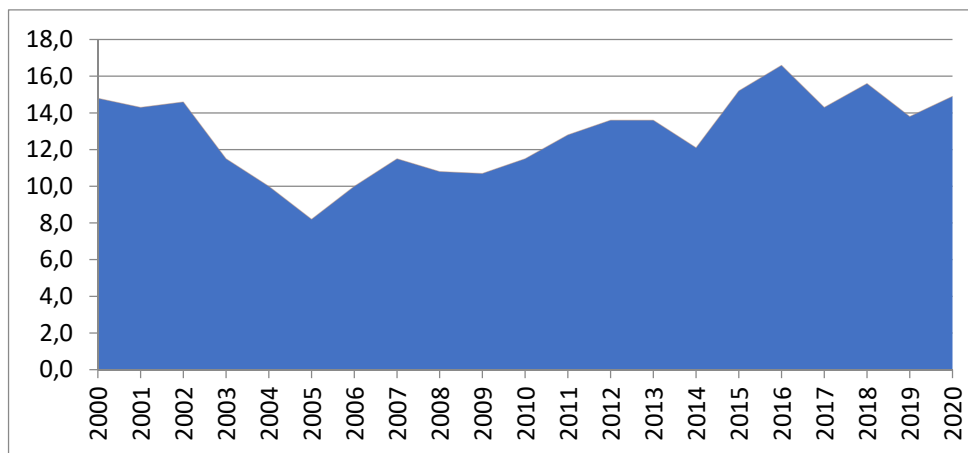

Рис. 4. Частка кількості промислових підприємств, що впроваджували інновації (продукцію та/або технологічні процеси), в загальній кількості промислових підприємств, % [1]

Одним з можливих шляхів виходу України з кризи, на наше переконання, є інноваційний технологічний розвиток на основі врахування досвіду найбільш успішних в даній галузі країн. Поряд з позитивними факторами (наявність інвестицій і високого технологічного потенціалу) спостерігається і негативний вплив цих факторів. Часто відбувається вкладення додаткових інвестицій у вдосконалення

існуючих технологій, що відволікає кошти від нових технологій, що містять більший потенціал у своєму використанні. Тому, незважаючи на значні труднощі у формуванні ефективної національної економіки України на основі інноваційного розвитку, ми вважаємо, країна має певні можливості для свого технологічного розвитку [4].

Основним кроком Міністерства освіти і науки України у сфері науки та технологій сьогодні повинні стати удосконалення нормативно-правових актів. Міністерство працює над підготовкою до переговорів з метою укладання угоди між Україною та Європейським Союзом про участь України у рамковій програмі Європейського Союзу з досліджень та інновацій «Горизонт Європа», а також угоди між Урядом України і Європейським співтовариством з атомної енергії.

Фінансування, на нашу думку, – це один з головних чинників, що показує стан інноваційної діяльності в країні, яке є суттєвим для всіх етапів інноваційного розвитку. Фінансування інноваційної діяльності є важливим елементом фінансової політики держави, яка покликана створювати потрібні передумови для прогресу науково-технічного потенціалу країни, продуктивного впровадження нововведень в усі галузі.

Виділяємо наступні принципи системи фінансування науково-технічної та інноваційної діяльності:

- ціленаправленість системи, тобто продуктивне використання сучасних науково-технічних досягнень;
- послідовність, аргументованість методів, які при цьому використовуються;
- різноманітні способи фінансування;
- комбінованість системи, тобто охоплення великого кола технічних і технологічних запроваджень та напрямів їхнього фактичного застосування;
- стійкість і гнучкість, що визначає стабільну скерованість усієї системи й деяких її елементів на умови динамічних перемін зовнішнього середовища для підтримки максимальної продуктивності.

Реалізація вказаних принципів може бути ефективною за наявності комплексу певних методів і важелів фінансового впливу на науково-технічну й інноваційну сфери діяльності та доцільної системи індикаторів і інструментів, що можуть оцінити цей вплив.

Висновки. Підсумовуючи вищесказане, варто зазначити, що інноваційна діяльність є важливим елементом розвитку світової, регіональної та національної економіки. Аналіз показав, що необхідно приділяти значну увагу стану та розвитку інноваційної діяльності в Україні. Покращення інноваційної діяльності вимагає, на нашу думку, комплексного підходу. Перш за все варто чітко визначити державні пріоритети інноваційної діяльності в Україні та розробити ефективний комплекс заходів їх реалізації, який включатиме: фінансові стимули, підготовку фахівців, створення умов для проведення модернізації виробництва, залучення науково-дослідних структур до реалізації інноваційних проектів, значне поліпшення загального інвестиційного клімату в країні.

Сьогодні активна інноваційна діяльність сприяє перетворенню у сферах соціального, економічного та політичного життя суспільства. Тому значущим є своєчасне виявлення проблем розвитку інноваційних процесів та розробка шляхів їх подолання.

1. Частка кількості промислових підприємств, що впроваджували інновації. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 12.12.2021).
2. Івашина С. Ю. Соціально-інституціональні аспекти економічної трансформації. *Проблеми економіки*. 2014. № 2. С. 309–314.

3. Наукова та інноваційна діяльність України: статистичний збірник. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 12.12.2021).
4. Юрченко О. Ю. Інноваційний шлях розвитку АПК України в умовах глобалізації: сучасний стан, проблеми та перспективи. *Наукові праці. Полтавська державна аграрна академія*. Полтава: ПДАА. 2011. Т. 3. С. 115-125.
5. European innovation scoreboard 2020. URL: <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/42981> (дата звернення: 12.12.2021).
6. The Global Innovation Index 2020. URL: <https://www.globalinnovationindex.org/gii-2020-report> (дата звернення: 12.12.2021).

References

1. Chastka promyslovykh pidpryyemstv, shcho vprovadzhuvaly innovatsiyi. [The share of industrial enterprises that have implemented innovations]. (Derzhavna sluzhba statystyky, 2021). Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 12 December 2021).
2. Ivashina S. (2014) Sotsial'no-instytsional'ni aspekty ekonomichnoyi transformatsiyi. [Socio-institutional aspects of economic transformation]. *Problems of the economy*. 2014. № 2. pp. 309–314.
3. Naukova ta innovatsiyina diyal'nist' Ukrainy: statystychnyy zbirnyk. [Scientific and innovative activity of Ukraine: statistical collection]. (Derzhavna sluzhba statystyky, 2021). Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 12 December 2021).
4. Yurchenko O. (2011) Innovatsiyyny shlyakh rozvytku APK Ukrainy v umovakh hlobalizatsiyi: suchasnyy stan, problemy ta perspektyvy. [Innovative way of development of agro-industrial complex of Ukraine in the conditions of globalization: current state, problems and prospects]. *Scientific works. Poltava State Agrarian Academy*. Poltava: PDAA. 2011. Т. 3. pp. 115–125.
5. European innovation scoreboard (2020). URL: <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/42981> (accessed 12 December 2021).
6. The Global Innovation Index (2020). URL: <https://www.globalinnovationindex.org/gii-2020-report> (accessed 12 December 2021).

CURRENT STATE AND TRENDS OF INNOVATIVE ACTIVITY IN UKRAINE

Halyna Mysak¹, Yarema Shparyk², Daniel Butyter³

¹Ivan Franko National University of Lviv
79008 Lviv, Prospekt Svobody, 18,

e-mail: galyna.tybinka@lnu.edu.ua; ORCID: 0000-0001-6730-1877

²Ivan Franko National University of Lviv
79008 Lviv, Prospekt Svobody, 18,

e-mail: yarema.shparyk@lnu.edu.ua; ORCID: 0000-0002-7428-1701

³University of Wrocław,
plac Uniwersytecki 1, 50-137 Wrocław, Poland
e-mail: danielbutyter@gmail.com

Abstract. This article considers and reveals the key aspects of Ukraine's innovation activity, assesses the current state and trends of innovative development of Ukraine's economy. The object of research is the innovative activity of Ukraine. During the analysis it was established that the growth of the innovation sphere of the state is one of the most important factors in ensuring the competitiveness of the economy. The share of the number

of industrial enterprises that implemented innovations (products and / or technological processes) was also studied. The main task of our study is to analyze the Indices of Innovation Capacity of Ukraine. The article highlights the results of a study of the state of research and innovation in Ukraine in 2020, which showed that today the country is not in the best innovative position. The importance of financing innovation activities is also considered and the basic principles of the system of financing scientific, technical and innovation activities are revealed.

Innovation is an important element in the development of the global, regional and national economy. Improving innovation in Ukraine requires, in our opinion, a comprehensive approach, for which first of all it is necessary to clearly define state priorities of innovation in Ukraine and develop an effective set of measures for their implementation, which will include: financial incentives, training, creating conditions for modernization production, involvement of research structures in the implementation of innovative projects, significant improvement of the overall investment climate in the country. Today, active innovation contributes to the transformation of social, economic and political life of society, so it is important to timely identify problems in the development of innovation processes and develop ways to overcome them.

Today, we believe that economic growth is possible only with the development of innovation. With this in mind, it is worth focusing on innovation in Ukraine. In 2020, Ukraine ranked 45th in the overall ranking of the Global Innovation Index 2020 and scored 37.4 points out of 100. One of the possible ways out of the crisis in Ukraine, we believe, is innovative technological development based on the experience of the most successful in this industries of countries. Financing of innovation is an important element of the financial policy of the state, which is designed to create the necessary conditions for the progress of scientific and technological potential of the country, the productive implementation of innovations in all fields.

Keywords: innovation activity; innovative development; innovation capacity indices; innovative enterprises, innovation process.

*Стаття надійшла до редколегії 14.12.2021
Прийнята до друку 29.12.2021*